

Музикални истории за малък оркестър, млади солисти и детска публика

Юлияна Караатанасова

Състояният се на 2-ри април 2025 г. в Първо студио на БНР концерт „Деца свирят за деца“ под титула „Българска музика“ с творби от Борислава Танева е повод за фокусиране върху болезнен факт от българския музикален живот – присъствието на деца и младежи в концертните зали и необходимостта им за общуване със стойностна музика. Осъзнавайки отговорността за привличане на подрастващите към ценностите на класическата и в частност българската музика, проф. Танева се вдъхновява от детското светоусещане и посвещава голяма част от композиторското си творчество на множество произведения в областта на песенния жанр, вокалните цикли, детския мюзикъл „Пепеляшка“ (реализиран от Детска вокална група „Бонбон“). За начинаещи пианисти, като клавирен педагог, Борислава Танева създава множество пиеси, издадени от престижни нотни издателства (Musica Ferrum, Trinity – Лондон). Нейни пиеси са включени в учебната програма на Асоциацията на британските училища по музика (ABRSM). Редица награди от конкурси за композитори с творби, посветени на деца (сред които е *Гран при* от *Artistes en herbe* в Люксембург, както и Втора награда от Международния конкурс в Осло „Едвард Григ“ – издание, посветено на клавирно творчество да деца) са повод за раждане на идеята за *Concerti piccoli* – малки концерти в три части, специално композирани за деца-солисти и струнен оркестър. Всеки един от концертите притежава ярки музикални теми, които лесно се запомнят от децата. Оркестрацията е впечатляваща, но не трудна, с цел музиката да бъде достъпна за изпълнение и от детски оркестър. Надхвърлящи учебните цели, поставени пред деца-изпълнители, тези три малки концерта за пиано, флейта и виолончело са бляскави музикални съкровища, които се възприемат леко и естествено от детската публика и създават празнично, приповдигнато настроение. Младите солисти, поели по пътя на професионалното обучение, са ученици от НМУ „Любомир Пипков“ – София.

Концертът започна като среща-разговор с Борислава Танева в ролята ѝ на композитор. Тя отговори на няколко въпроса, зададени от водещата от БНР. Последва представяне на оркестъра, а преди всяка творба – кратка информация за солиращия музикален инструмент с бележки за история на създаването и тембъра му. В бъдеще препоръчително е по-ясно диференциране на пояснителния текст спрямо присъстващите деца в публиката (в случая от предучилищна до 16-годишна възраст), прецизност към използваните понятия, които лесно да се обясняват за по-малките слушатели, както и интерактивна и артистична комуникация с тях. Инструктирани от възрастните придружители относно етикета на поведение по време на концерт, малките посетители бяха наясно къде е редно да се ръкопляска и с интерес слушаха музикалните произведения.

Песенният характер на музикалните теми в **Концерто пиколо за пиано** в изпълнение на Никол Кисьова от класа по пиано на проф. д-р Александър Василенко завладя вниманието на младите слушатели. Творбата е изпълнявана от различни солисти и камерни оркестри у нас, в Гърция и Германия. Размяната на две песенни теми (в мажор – минор) между партията на пианото и оркестъра и диалогът между тях е важен градивен елемент на музикалната форма. Лесно запомнящи се, кратки, леки, танцувални с красив акомпанимент, мелодиите изграждат опора в детското съзнание, подпомагащи процеса на възприемане на музиката. Втората част започва с пицicato в нисък щрайх и очарователна мелодия в минор, следвана от възходящо развиваща се втора тема. Основните щрихи, характерни за струнните инструменти кореспондират със солиращата клавирна партия, създавайки същевременно контраст и подпомагат изявата на младия изпълнител. Бързата трета част на малкия концерт въвежда по-драматични нотки с повтарящи се тонове в първа тема и контрастна песенна втора тема. Размяната на реплики между оркестъра и пианото дава възможност за повече изява на виртуозност от страна на солистката Никол Кисьова, чиято естественост и радост от музицирането се предаде на публиката.

Концерто пиколо за флейта вече има своя сценичен живот – представено е в Люксембург на концерт, организиран от Асоциация „Начинаещи артисти” на Албена Петровиц-Врачанска и на фестивала „Солинария” в Созопол. Творбата е част от

музикалната обучителната система в Турция. Солистка в концерта на 2-ри април бе Димана Темнискова от класа на Явор Желев. Проф. Танева неслучайно използва най-характерните изпълнителски похвати за всеки от солиращите инструменти, утвърждавайки предимствата и възможностите му да блесне над оркестровия звук. Със самочувствие и увереност Димана Темнискова показва техническо владение на флейтата, както и своята по детски искрена и наред с това професионална интерпретация. Първата част с игрива първа тема в мажор и виртуозна втора в минор е пример за партньорство между солист и оркестър, учейки младият изпълнител именно на тази динамика в музикално отношение. Бавната втора част въвежда нежна, меланхолична, но възходящо развиваща се минорна мелодия, просветляваща във висок регистър. В контраст втора тема е изградена върху низходящ повтарящ се мотив в различни мелодични варианти. Лесно запомнящите се мелодии и тук предоставят достъпност – така необходима за лесно възприемане от детска аудитория. Изпълнена с жизнерадост и шеговито настроение третата част наподобява детска игра. Темите интонационно наподобяват естествената детската реч – елементи, характерни за специално написана музика, предназначена за деца – изпълнители и слушатели.

Концерто пиколо за виолончело е премиерно представено в началото на настоящата 2025 година от 12-годишния Едуард Оянг с Камерен оркестър на Люксембург с диригент Константин Илиевски. В концерта на 2-ри април в Първо студио на БНР солист бе талантливият Борис Папазов от класа по виолончело на д-р Теодора Атанасова. Игра на мажор и минор в първа част на творбата, скоклива първа тема и по-мелодична втора тема създават музикалния контраст. Речитативните интонации се подават от оркестъра към соловата партия и обратно, развитието на тематизма създава динамиката на формата. Втора част с повествователен характер на темата, първоначално изпълнена от оркестъра се предава и на виолончелото, а средният дял допълва тъжни нотки в настроението. Отривист повтарящ се ритъм и дисонантно звучене характеризира първата тема в третата част и контрастира на подвижни мелодични мотиви в струнните. Игра на музикални идеи, наред с разнообразие от технически похвати характерни за виолончелото, демонстрира Борис Папазов с това произведение, подходящо като стъпка от обучението по инструмента.

Симфоничният оркестър на БНР бе представен от групата на струнните инструменти под ръководството на Константин Илиевски. Утвърдено име от международната сцена със задълбочено творческо самосъзнание относно интерпретацията, диригентът отдава заслужено внимание на музиката, композирана специално за детска публика, както и изпълнена от талантиливи ученици. Специалният подход към младите солисти и вниманието към детайлите в партньорството с оркестъра показват майсторството на диригента и оркестрантите, тяхната отговорност и водеща роля както за изграждане на високи изпълнителски критерии у солистите, така и за възприятието от страна на детската публика.

Дългогодишните традиции, свързани с изнасяне на образователни концерти и открити репетиции за деца и младежи от общообразователните училища в столицата, си струва да бъдат възстановени и канализирани чрез регулярни концерти-матинета и камерни формати. Само няколко години назад в периода 2011 – 2018 г. голям интерес предизвика образователната линия на Симфоничния оркестър на БНР, когато чрез различни формати – репетиция, концерт, викторина, лекция за студенти – бе генериран интерес към класическа, съвременна и българска музика от страна на деца и младежи от различни възрасти. Ясно е, че въвеждане на образователна стратегия в работата на Симфоничния оркестър на БНР изисква много труд, обновени идеи, творчески подход, модерно програмиране на концертния сезон и ясна визия, ориентирана към бъдещата публика от страна на ръководството на оркестъра. От друга страна колегите от Музикална къща БНР са изправени пред предизвикателството да потърсят съвременни интерактивни форми на комуникация с детската и младежка аудитория за постигане на образователни цели, за популяризиране на класическата музика и водещите български и чужди музиканти, представящи се в концертния сезон на Радио-симфониите. Финансиране на подобни амбициозни образователни събития, които не са обезпечени от издръжката на оркестъра, изискват кандидатстване по проекти и сериозен професионален и организационен ресурс от страна на БНР.

В България връзката между музикалните институции и училището е традиционна и дългогодишна, но до голяма степен еднопосочна и едностранна. Стратегията на

оркестрите и оперните театри преобладаващо е да разчитат на специализирани детски концерти и спектакли за привличане на ученическа аудитория. Водещ критерий за ръководствата и съставителите на програми е възрастовият показател на учениците и изпитаните успешни формули на концерти, свързани с представяне на оркестровите инструменти и специално написани за целта творби (Прокофиев, Сен Санс, Мусоргски, Чайковски), както и детски опери и мюзикъли от български автори. Програмирането преобладаващо не разкрива синхрон с учебното съдържание по музика в съответните етапи на обучение, както и до каква степен подрастващите са подготвени да влязат в концертната зала. Учениците и учителите най-често са по-скоро обект на въздействие, отколкото партньори в музикално-образователния процес.

Намаляването на часовете по музика в училище не позволява на децата от общообразователните училища да получат задълбочени знания за музикалната история, стилове, традиции и жанрове, а рестрикциите по отношение на извеждане на ученически групи извън училище затруднява организираните посещения на класически концерти. Отговорността за изграждане на критерий за високо-художествени творби и музикални изпълнения и покриване на държавните образователни стандарти е задача, поставена за решаване от учителите по музика. Те не бива да бъдат оставяни сами, а да бъдат широко подкрепени от музикалните институции в страната (в това число и Симфоничния оркестър на БНР) и от професионални музиканти с желание за просветителство. Целта е да се работи за разширяване кръгозора на учениците и натрупване на музикални впечатления не само от записи, предоставяни в часа по музика, а предимно от живи концертни изпълнения в широк жанров диапазон.

Концертът „Деца свирят за деца” на 2-ри април в Първо студио на БНР с „малките концерти” от проф. Борислава Танева е добър пример, който постига споменатата цел. Богатият спектър на положително въздействие върху детска и младежка публика, върху млади солисти и професионални музиканти, превръщат този формат в модел за интегриране на училищно музикално образование и реална концертна практика. „Деца свирят за деца” е формат с дълга история в световен контекст. Като музикално-образователен модел във вариант с произведения, специално написани за деца и

изпълнени от деца, е популярен и у нас. Моделът има потенциал за създаване на концертна поредица с творби от български автори и всяка музикална институция, която би осъществила тази идея, би постигнала успех. Обединените усилия на професионални музиканти, преподаватели по инструменти в специализирани училища по изкуствата и преподаватели по музика в общообразователни училища могат да въздействат върху светогледа на подрастващите и да работят за създаване на потребност от общуване с музикалното изкуство.

Авторката на Concerti piccoli Борислава Танева с водещата на концерта Йоана Георгиева:

Никол Кисьова (11 годишна) изпълнява Concerto piccolo за пиано от Борислава Танева с камерен състав на СО на БНР:

Диригентът Константин Илиевски:

Димана Темнискова (12 годишна) изпълнява Concerto piccolo за флейта от Борислава Танева с камерен състав на СО на БНР:

Борис Иван Папазов (10 годишен) изпълнява Concerto piccolo за виолончело от Борислава Танева с камерен състав на СО на БНР:

Камерен състав на СО на БНР, солистите Никол Кисьова – пиано, Димана Темнискова – флейта, Борис Иван Папазов – виолончело и диригента Константин Илиевски:

Солистите Никол Кисьова – пиано, Димана Темнискова – флейта, Борис Иван Папазов – виолончело с диригента Константин Илиевски и композитора Борислава Танева:

